

Στη μητέρα μου, Μάντλιν,
και στον Ναθάνιελ

Σημείωμα της συγγραφέως για την ελληνική έκδοση

ΕΡΩΤΕΥΤΗΚΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ από παιδί ακόμα, ακούγοντας τη μητέρα μου να μου διαβάζει τους ελληνικούς μύθους. Μαγεύτηκα από τους θεούς που δεν γνώριζαν θάνατο, από τις περιπέτειες που περιγράφονταν στα έπη και ιδιαίτερα από τις ιστορίες του Τρωικού Πολέμου, με τους επιβλητικούς και γεμάτους πάθη ήρωές του. «Τραγούδα μας, θεά, την τρομερή μήνη του Αχιλλέα», αρχίζει η Ιλιάδα. Τα λόγια αντηχούσαν μέσα μου, εξακολουθώντας να υπάρχουν για πολλή ώρα αφού η μητέρα μου έκλεινε το βιβλίο κι έσβηνε το φως.

Άρχισα να ονειρεύομαι την Ελλάδα, αυτή τη γη των θαυμάτων, στην οποία ποτέ δεν είχα πάει: τα άλση της με τα λιόδεντρα, τα μάρμαρά της, τον λαμπερό ήλιο και την ταραγμένη, στο χρώμα του σκούρου κρασιού θάλασσα. Πήγα σε μουσεία, επιθυμώντας διακαώς να δω αρχαία αγάλματα· πήρα από τη βιβλιοθήκη όποιο βιβλίο μπόρεσα να βρω. Κοίταξα με λαχτάρα φωτογραφίες του Αιγαίου, της Ιθάκης, του Παρθενώνα.

Με το που μου δόθηκε η ευκαιρία, άρχισα να μαθαίνω Αρχαία Ελληνικά. Ήθελα να έρθω ακόμη πιο κοντά σε αυτό το απίστευτο μέρος, ήθελα να ακούσω τις ιστορίες του Ομήρου με τα δικά του λόγια, τους δικούς του ρυθμούς. Θυμάμαι τα ρίγη της συγκίνησης που αισθάνθηκα όταν για πρώτη φορά μετέφρασα μόνη μου τις πρώτες γραμμές της Ιλιάδας. Η ποίηση και η γλώσσα ήταν εξαισίες, και η υπόθεση ακόμη πιο ακαταμάχητη απ' όσο θυμόμουν. Τον λαμπερό ήλιο που με τόση λαχτάρα αποζητούσα, τον ένιωθα πιο κοντά μου από ποτέ.

Και κάποια στιγμή, όταν ήμουν στο κολέγιο, το όνειρό μου έγινε πραγματικότητα: έγινα δεκτή σε ένα πρόγραμμα που με έστειλε να περάσω ένα καλοκαίρι στην Ελλάδα, συμμετέχοντας σε αρχαιολογικές ανασκαφές και ταξιδεύοντας. Το πρώτο πράγμα που έβαλα στη βαλίτσα μου ήταν τα καλοδιατηρημένα μου αντίτυπα της Ιλιάδας και της Οδύσσειας. Δεν έβλεπα την ώρα για το δικό μου ταξίδι στην Ελλάδα.

Και μ' όλη μου αυτή την έξαψη, η Ελλάδα με εξέπληξε για ακόμα μια φορά. Εγώ περίμενα να ερωτευτώ τα αρχαία ερείπια που θα έβλεπα, τους αρχαίους ναούς και τις προτομές του Δία, ωστόσο συνέλαβα τον εαυτό μου να ερωτεύεται τη σύγχρονη Ελλάδα: τους υπέροχους ανθρώπους που γνώρισα, τα φαγητά που απόλαυσα, τη μουσική, τους χορούς, τα τοπία που έκοβαν την ανάσα, τους ήχους της γλώσσας που έφτανε στ' αυτιά μου απίστευτα οικεία, παρόλο που δεν μπορούσα να την καταλάβω. Ένα από τα πράγματα που μου άρεσε αφάνταστα να κάνω ήταν να πηγαίνω στο σουπερμάρκετ και να χρησιμοποιώ τα αρχαία ελληνικά μου για να διαβάζω τα συστατικά των τροφίμων στις συσκευασίες· ή να παίρνω μια εφημερίδα και να προσπαθώ να καταλάβω τι γράφει, από το λεξιλόγιο που είχα μάθει από τον Πλάτωνα.

Δεν υπάρχει η παραμικρή αμφιβολία στο μυαλό μου ότι δεν θα μπορούσα να έχω γράψει αυτό το βιβλίο αν δεν είχα ζήσει εκείνους τους μήνες που πέρασα στην Ελλάδα. Η αρχαία ποίηση δεν ήταν αρκετή: είχα ανάγκη να ξέρω πώς είναι να ξαπλώνεις σε ένα δάσος με λιόδεντρα ή να κολυμπάς στο Αιγαίο. Είχα ανάγκη την Ελλάδα στην πράξη, με όλους τους ήχους της, τις μυρωδιές της και τις γεύσεις της, για να μπορέσω να κάνω τον Αχιλλέα και τον Πάτροκλο να αναβιώσουν.

Όταν έμαθα ότι το βιβλίο μου επρόκειτο να μεταφραστεί στα ελληνικά, πέταξα απ' τη χαρά μου και συγκινήθηκα βαθιά. Πόσο πιο μεγάλη τιμή θα μπορούσε να υπάρξει από το να ξέρω ότι τα λόγια μου επιστρέφουν στα χώματα απ' όπου ξεπήδησαν, στη γλώσσα που θα μιλούσε και ο ίδιος ο Αχιλλέας αν ζούσε στο σήμερα. Προσφέρω αυτή την έκδοση σ' εσάς, με τη μεγαλύτερη ευγνωμοσύνη και χαρά.

Κεφάλαιο Ένα

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ ΗΤΑΝ ΒΑΣΙΛΙΑΣ και απόγονος βασιλέων. Ήταν άνθρωπος βραχύσωμος, όπως οι περισσότεροι από εμάς, κι η κοψιά του θύμιζε ταύρο· ήταν όλος πλάτες. Παντρεύτηκε τη μητέρα μου όταν εκείνη ήταν δεκατεσσάρων χρόνων κι αφού είχε ορκιστεί στην ιέρεια ότι μπορούσε να κάνει παιδιά. Ως γάμος συνέφερε, ήταν αποδοτικός: η μητέρα μου ήταν μοναχοπαίδι, και η περιουσία του πατέρα της θα πήγαινε στο σύζυγό της.

Όσπου να γίνει ο γάμος, ο πατέρας μου δεν είχε καταλάβει ότι η μητέρα μου ήταν αγαθή. Ο πατέρας της, με περίσσεια επιμέλεια, την κρατούσε καλυμμένη με πέπλο ως την ώρα της γαμήλιας τελετής, κι ο πατέρας μου το είχε ανεχτεί αυτό αδιαμαρτύρητα. Αν η νύφη ήταν άσχημη, πάντα υπήρχαν δούλες και νεαροί υπηρέτες. Όταν, επιτέλους, της έβγαλαν το πέπλο, λένε πως η μητέρα μου χαμογέλασε. Απ' αυτό κατάλαβαν ότι ήταν στ' αλήθεια ανόητη. Οι νύφες δεν χαμογελούν.

Όταν με ξεγέννησαν, αγόρι, ο πατέρας μου με τράβηξε απότομα απ' την αγκαλιά της και με έβαλε στα χέρια μιας τροφού. Γεμάτη συμπόνια, η μαμή έδωσε στη μητέρα μου ένα μαξιλάρι να κρατήσει, αφού εμένα με είχαν πάρει. Η μητέρα

μου αγκάλιασε το μαξιλάρι. Δεν έδειξε να παρατήρησε ότι είχε γίνει κάποια αλλαγή.

Σύντομα εξελίχτηκα σε σκέτη απογοήτευση: μικροκαμωμένος, λεπτεπίλεπτος. Δεν ήμουν σφιχτοδεμένος. Δεν ήμουν ρωμαλέος και εύρωστος. Δεν μπορούσα να τραγουδήσω. Το καλύτερο που θα μπορούσε να πει κανείς για μένα ήταν ότι δεν ήμουν αρρωστιάρης. Τα κρυολογήματα και οι κράμπες που έπιαναν άλλα παιδιά στην ηλικία μου, εμένα με άφηναν αλώβητο. Το γεγονός βέβαια αυτό έβαλε απλά τον πατέρα μου σε υποψίες. Μήπως το πραγματικό του παιδί το είχε κλέψει κανείς, κι εγώ ήμουν κάποιο άλλο, ξένο, που το αντικατέστησε; Μήπως δεν ήμουν καν άνθρωπος; Με κοίταζε σκυθρωπός, παρατηρώντας με προσεκτικά. Το χέρι μου έτρεμε καθώς ένιωθα πάνω μου το επίμονο βλέμμα του. Και να σου κι η μητέρα μου, να χύνει αργά πάνω της κρασί.

Ήμουν πέντε χρόνων όταν ήρθε η σειρά του πατέρα μου να φιλοξενήσει τους αγώνες. Συγκεντρώθηκαν άντρες ακόμα κι από τη Θεσσαλία και τη Σπάρτη, και οι αποθήκες μας πλούτισαν από το χρυσάφι τους. Εκατό υπηρέτες εργάστηκαν επί είκοσι μέρες για να διαμορφώσουν το στίβο των αγώνων και να τον καθαρίσουν απ' τις πέτρες. Ο πατέρας μου το είχε βάλει σκοπό να διοργανώσει τους καλύτερους και πιο προσεγμένους αγώνες της γενιάς του.

Θυμάμαι πάρα πολύ καλά τους δρομείς, κορμιά καφετιά σαν το καρύδι να γυαλίζουν απ' το λάδι και να απλώνονται στο στίβο κάτω απ' τον ήλιο. Όλοι μαζί, ανάκατα, παντρεμένοι με φαρδιές πλάτες, αμούστακοι νεαροί και αγόρια, με τους μυς να διαγράφονται ολοκάθαρα στις γυμνασμένες γάμπες τους.

Ο ταύρος θυσιάστηκε, κι όλο του το αίμα χύθηκε στο χώμα και μέσα σε σκούρες μπρούντζινες γαβάθες. Οδηγήθηκε στη σφαγή ήρεμα και γαλήνια, κι αυτός ήταν ένας καλός οιωνός για τους αγώνες που θα ξεκινούσαν.

Οι δρομείς συγκεντρώθηκαν μπροστά στην εξέδρα όπου καθόμασταν ο πατέρας μου κι εγώ, ενώ γύρω μας ήταν τα έπαθλα που θα δίναμε στους νικητές. Ανάμεσα σ' αυτά υπήρχαν χρυσά τάσια για κρασί, σφυρήλατοι μπρούντζινοι τρίποδες, δώρατα από ξύλο φλαμουριάς με αιχμές από πολύτιμο σίδηρο. Όμως το πιο πολύτιμο έπαθλο το κρατούσα εγώ στα χέρια μου: ένα στεφάνι από σκουροπράσινα φρεσκοκομμένα φύλλα, που λαμποκοπούσαν έτσι όπως τα έτριβα με τον αντίχειρά μου. Ο πατέρας μου μου το είχε δώσει απρόθυμα. Προσπαθούσε να καθησυχάσει τον εαυτό του: το μόνο που είχα να κάνω ήταν απλώς να το κρατώ.

Τα νεαρότερα αγόρια έτρεχαν πρώτα, και κουνώντας τότε το ένα πόδι και τότε το άλλο πάνω στην άμμο, περίμεναν το νεύμα από τον ιερέα για να ξεκινήσουν. Ήταν πάνω στο πρώτο ξεπέταγμα της νιότης τους, τα λεπτά κόκαλά τους διαγράφονταν κάτω απ' το σφιχτό τους δέρμα. Το μάτι μου πήρε ένα ανοιχτόχρωμο κεφάλι ανάμεσα σε δεκάδες άλλα, μελαχρινά και αναμαλλιασμένα. Έσκυψα προς τα μπρος για να δω. Τα μαλλιά του άστραφταν όπως το μέλι στον ήλιο, κι ανάμεσα τους έλαμπε χρυσάφι – το διακοσμητικό που φορούσαν οι πρίγκιπες.

Ήταν πιο κοντός από τους άλλους, και ακόμη απέπνεε έντονα μια παιδικότητα που οι άλλοι δεν είχαν. Τα μαλλιά του ήταν μακριά και τα είχε δεμένα πίσω με μια δερμάτινη κορδέλα· έλαμπαν πάνω στο σκούρο, γυμνό δέρμα της πλάτης του. Το πρόσωπό του, όταν στράφηκε, ήταν σοβαρό όπως το πρόσωπο ενός άντρα.

Όταν ο ιερέας χτύπησε το έδαφος δίνοντας το έναυσμα, εκείνος προσπέρασε γρήγορα τα βαριά, πλαδαρά σώματα των μεγαλύτερων αγοριών. Κινείτο με ευκολία, οι φτέρνες του σπινθήριζαν με μια ρόδινη λάμψη που θύμιζε γλώσσες που γλείφουν. Νίκησε.

Απέμεινα να κοιτάζω, καθώς ο πατέρας μου πήρε το στεφάνι απ' τα γόνατά μου και τον στεφάνωσε· τα φύλλα φαίνονταν σχεδόν μαύρα πάνω στο φως των μαλλιών του. Ο πατέρας του, ο Πηλέας, ήρθε να τον πάρει χαμογελαστός και περήφανος. Το βασίλειο του Πηλέα ήταν μικρότερο από το δικό μας, όμως κυκλοφορούσαν φήμες ότι η γυναίκα του ήταν θεά κι ότι οι υπήκοοί του τον αγαπούσαν. Ο δικός μου πατέρας παρακολουθούσε τα τεκταινόμενα με φθόνο. Η γυναίκα του ήταν χαζή κι ο γιος του υπερβολικά αργός για να τρέξει ακόμα και με την ομάδα των πιο μικρών στην ηλικία. Στράφηκε προς το μέρος μου.

«Ίδου πώς θα έπρεπε να είναι ένας γιος».

Αισθάνθηκα τα χέρια μου αδειανά χωρίς το στεφάνι. Κοίταξα το βασιλιά Πηλέα να αγκαλιάζει το γιο του. Είδα το αγόρι να πετάει το στεφάνι ψηλά στον αέρα, κι έπειτα να το ξαναπιάνει. Γέλασε, και το πρόσωπό του έλαμψε από το φως της νίκης.

Από εκεί και πέρα, το μόνο που θυμάμαι από την τότε ζωή μου δεν είναι παρά κάποιες σκόρπιες, κατακερματισμένες εικόνες: τον πατέρα μου να κάθεται στο θρόνο του σκυθρωπός, ένα χαριτωμένο αλογάκι που αγαπούσα, τη μητέρα μου στην ακροθαλασσιά, με τα μάτια της στραμμένα στο Αιγαίο. Σ' αυτή ειδικά την τελευταία ανάμνηση, θυμάμαι τον εαυτό μου δίπλα της να πετάω πέτρες, πλινκ, πλινκ, πλινκ, κάνοντάς τες να αναπηδούν πάνω στην επιφάνεια της θάλασσας. Έδειχναν

να της αρέσουν οι ρυτίδες που σχηματίζονταν πάνω στο νερό, που μετά διαλύονταν και η επιφάνεια ξαναγινόταν λεία σαν γυαλί. Ή ίσως, πάλι, να ήταν η ίδια η θάλασσα αυτό που της άρεσε. Στον κρόταφό της θυμάμαι να λάμπει ένα μεγάλο, λευκό, ακανόνιστο σημάδι, η ουλή που είχε απομείνει από τότε που ο πατέρας της την είχε χτυπήσει με τη λαβή ενός σπαθιού. Τα πόδια της να είναι χωμένα στην άμμο, κι εγώ να προσέχω να μην την αναγκάσω να μετακινηθεί, καθώς ψάχνω να βρω πέτρες. Να διαλέγω μια πέτρα και να την εκσφενδονίζω με ορμή, χαρούμενος που ήμουν καλός σ' αυτό. Αυτή είναι η μοναδική ανάμνηση που έχω από τη μητέρα μου, και είναι ανάμνηση τόσο πολύτιμη που είμαι σχεδόν σίγουρος ότι δεν συνέβη στ' αλήθεια αλλά την επινόησα. Σε τελική ανάλυση, ήταν απίθανο να μας είχε επιτρέψει ο πατέρας μου να είμαστε μαζί μονάχοι μας, ο αγαθιάρης γιος και η ακόμα πιο αγαθιάρα σύζυγος. Και πού είμαστε, αλήθεια; Δεν αναγνωρίζω την παραλία, την εικόνα της ακροθαλασσιάς. Τόσο πολλά έχουν συμβεί από τότε.

Κεφάλαιο Δύο

ΜΟΥ ΜΗΝΥΣΑΝ ότι με γύρευε ο βασιλιάς. Θυμάμαι ότι το μισούσα αυτό, το ατέλειωτο περπάτημα στην απέραντη αίθουσα του θρόνου. Σαν έφτασα μπροστά του, γονάτισα πάνω σε πέτρα. Ορισμένοι βασιλείς επιλέγουν να βάζουν χαλάκια σ' εκείνο ακριβώς το σημείο, για να προστατεύονται τα γόνατα των αγγελιαφόρων που είχαν πολλά πράγματα να πουν. Ο πατέρας μου προτίμησε να μη βάλει.

«Η θυγατέρα του βασιλιά Τυνδάρεω είναι επιτέλους έτοιμη για γάμο», είπε.

Το όνομα μου ήταν οικείο. Ο Τυνδάρεως ήταν ο βασιλιάς της Σπάρτης και είχε υπό τον έλεγχό του τεράστιες εκτάσεις στα πιο εύφορα εδάφη του Νότου, κι ο πατέρας μου τα λιμπιζόταν κάτι τέτοια. Είχα ακούσει και για την κόρη του, επίσης, για την οποία φημολογείτο ότι ήταν η ωραιότερη γυναίκα σ' όλα τα βασίλεια. Για τη μητέρα της, τη Λήδα, λεγόταν ότι την είχε αποπλανήσει ο Δίας, ο ίδιος ο βασιλιάς των θεών, μεταμφιεσμένος σε κύκνο. Εννιά μήνες αργότερα, βγήκαν απ' τα σπλάχνα της δύο ζευγάρια διδύμων: η Κλυταιμνήστρα και ο Κάστωρ, παιδιά του θνητού συζύγου της· και η Ελένη με τον Πολυδεύκη, οι λαμπεροί νεοσσοί που προήλθαν από το θεό.

Βέβαια ήταν γνωστό τοις πάσι ότι οι θεοί δεν ήταν ακριβώς αυτό που λέμε καλοί γονείς· ήταν αναμενόμενο, λοιπόν, ότι ο Τυνδάρεως θα τα μεγάλωνε όλα σαν δικά του παιδιά.

Δεν έδειξα κάποια αντίδραση στα νέα που μου είπε ο πατέρας μου. Τέτοια πράγματα δεν σήμαιναν τίποτα για μένα.

Ο πατέρας μου ξερόβηξε δυνατά για να καθαρίσει το λαιμό του, σπάζοντας τη σιγαλιά της αίθουσας. «Καλά θα κάναμε να τη βάλουμε στην οικογένειά μας. Θα πας και θα παρουσιάσεις ως μνηστήρας». Δεν υπήρχε κανένας άλλος μέσα στην τεράστια αίθουσα, κι έτσι μονάχα εκείνος άκουγε τη βαριά, αλαφιασμένη μου ανάσα. Όμως ήμουν αρκετά έξυπνος ώστε να μην εκφράσω με λόγια πόσο άβολα αισθάνθηκα. Ο πατέρας μου ήδη γνώριζε όλα αυτά που θα μπορούσα να πω: ότι ήμουν εννιά χρόνων, άσχημος, μη πολλά υποσχόμενος, ουδέτερος.

Φύγαμε το επόμενο κιόλας πρωί, με τις αποσκευές μας παραφορτωμένες με δώρα και φαγητό για το δρόμο. Μας συνόδευαν στρατιώτες, που φορούσαν την πιο καλή τους αρματωσιά. Από το ταξίδι δεν θυμάμαι και πολλά – ήταν διά ξηράς, μέσα από εσοχές και υπαίθρους που δεν άφηναν καμία εντύπωση. Στην κεφαλή της πομπής, ο πατέρας μου υπαγόρευε συνεχώς οδηγίες σε γραμματείς και αγγελιαφόρους, που βρίσκονταν καβάλα πάνω σε άλογα παντού γύρω μας, όπου κι αν γύριζες να κοιτάξεις. Κοίταξα κάτω, τα δερμάτινα γκέμια, στρώνοντας λιγάκι το πέλος τους με τον αντίχειρά μου. Δεν καταλάβαινα τι δουλειά είχε εκεί. Ήταν κάτι το ακατανόητο, όπως άλλωστε ακατανόητα ήταν και τόσο πολλά απ' αυτά που έκανε ο πατέρας μου. Ο γάιδαρός μου ταλαντεύτηκε, και ταλαντεύτηκε μαζί του κι εγώ, ευτυχής που αυτή η κίνηση με έκανε λιγάκι να ξεχαστώ.

Δεν ήμαστε οι πρώτοι μνηστήρες που κατέφθασαν στο παλάτι του Τυνδάρεω. Οι στάβλοι ήταν γεμάτοι με άλογα και

μουλάρια, καθώς και υπηρέτες που τα περιποιούνταν. Ο πατέρας μου έδειχνε να δυσανασχετεί με τους τύπους και τα τελετουργικά και τα τοιαύτα που μας παρείχαν: τον είδα να τρίβει μηχανικά με το χέρι του την πέτρα της πυροστιάς που υπήρχε μέσα στα διαμερίσματά μας, συνοφρωμένος. Είχα φέρει μαζί μου ένα παιχνίδι, ένα αλογάκι, του οποίου τα πόδια μπορούσαν να κινηθούν. Σήκωσα τη μια του οπλή, μετά την άλλη, και φαντάστηκα ότι είχα ιππεύσει αυτό το αλογάκι αντί για το γαίδαρο. Ένας στρατιώτης με λυπήθηκε και μου πρόσφερε τα ζάρια του. Έριχνα τα ζάρια στο πάτωμα κι αυτά κροτάλιζαν, ώσπου σε μια ζαριά έφερα εξάρες.

Τελικώς, ήρθε μια μέρα που ο πατέρας μου με διέταξε να πλυθώ και να συγυριστώ στην εντέλεια. Με έβαλε να αλλάξω το χιτώνιό μου, και μετά να το αλλάξω πάλι. Υπάκουσα, μολοντί δεν έβλεπα καμία διαφορά ανάμεσα στο βυσσινί με το χρυσό και στο πορφυρό με το χρυσό. Άσε που δεν σκέπαζαν και τα γόνατά μου, που ήταν γεμάτα εξογκώματα. Ο πατέρας μου φάνταζε πανίσχυρος και στιβαρός, με τα μαύρα γένια του να χαράζουν το πρόσωπό του απ' τη μια άκρη ως την άλλη. Το δώρο που επρόκειτο να προσφέρουμε στον Τυνδάρω ήταν έτοιμο, ένα ολόχρυσο σφυρήλατο τάσι για ανάμειξη κρασιού, όπου πάνω είχε ανάγλυφη παράσταση της ιστορίας της πριγκίπισσας Δανάης. Για να κερδίσει τον έρωτά της, ο Δίας μεταμορφώθηκε σε χρυσαφένιο φως και την έλουσε, κι από την ένωσή τους γεννήθηκε ο Περσέας, ο φονέας της Μέδουσας, ο οποίος, ανάμεσα στους ήρωές μας, ήταν ο μόνος που μπορούσε να παραβγεί με τον Ηρακλή. Ο πατέρας μου έβαλε το ολόχρυσο τάσι στα χέρια μου. «Μη μας ντροπιάσεις», είπε.

Κατάλαβα ποια ήταν η κύρια αίθουσα του παλατιού πριν καν τη δω, ακούγοντας τον ήχο από εκατοντάδες φωνές που αντηχούσαν με πάταγο πάνω στους πέτρινους τοίχους, καθώς

και το κροτάλισμα από κύπελλα και πανοπλίες. Οι υπηρέτες είχαν ανοίξει διάπλατα τα παράθυρα για να καταλαγιάσει κάπως ο θόρυβος· είχαν κρεμάσει τάπητες σ' όλους τους τοίχους, πραγματικά πανάκριβους και πολυτελέστατους. Ποτέ πριν δεν είχα ξαναδεί τόσο πολλούς άντρες μαζεμένους. Όχι άντρες, διόρθωσα τον εαυτό μου. Βασιλείς.

Μας κάλεσαν να προχωρήσουμε προς το συμβούλιο και μας έβαλαν να καθίσουμε σε πάγκους επενδεδυμένους με δέρμα αγελάδας. Οι υπηρέτες άρχισαν να μετακινούνται προς τα πίσω και χάθηκαν αργά μέσα στις σκιές. Τα δάχτυλα του πατέρα μου ήταν σφιχτά καρφωμένα στο κολάρο μου, θέλοντας μ' αυτό τον τρόπο να με προειδοποιήσει να μην αρχίσω να κινούμαι νευρικά.

Υπήρχε ένταση μέσα σ' εκείνη την αίθουσα, με τόσο πολλούς πρίγκιπες και ήρωες και βασιλιάδες να ανταγωνίζονται για ένα και μόνο έπαθλο, όμως εμείς ξέραμε πώς να παραστήσουμε τους πολιτισμένους. Ο ένας μετά τον άλλο συστήθηκαν όλοι αυτοί οι νεαροί άντρες, επιδεικνύοντας τα λαμπερά μαλλιά τους, την καλλίγραμμη κορμοστασιά τους και τις φανταχτερές φορεσιές τους. Πολλοί εξ αυτών ήταν γιοί ή εγγονοί θεών. Για όλους είχε γραφτεί κι από ένα άσμα, μπορεί και δύο, ίσως και περισσότερα, που εξιστορούσε τα κατορθώματά τους. Ο Τυνδάρεως τους χαιρέτησε όλους με τη σειρά και δέχτηκε τα δώρα τους, τοποθετώντας τα σε μια στοίβα στο κέντρο της αίθουσας. Κάλεσε τον καθένα τους να μιλήσει και να υποβάλει την πρόταση γάμου του.

Ο πατέρας μου ήταν ο μεγαλύτερος ανάμεσά τους, εξαιρουμένου εκείνου του άντρα που, όταν ήρθε η σειρά του, συστήθηκε ως Φιλοκτήτης. «Σύντροφος του Ηρακλέους», ψιθύρισε ένας άντρας δίπλα μας, με δέος, όπως κατάλαβα. Ο Ηρακλής ήταν ο πιο σπουδαίος από τους ήρωές μας, κι ο Φιλοκτήτης

ήταν ο πιο επιστήθιος φίλος του, ο μοναδικός που ήταν ακόμα εν ζωή. Τα μαλλιά του ήταν γκριζα και τα παχιά του δάχτυλα ήταν όλο νεύρο, με τη ρωμαλέα επιδεξιότητα που χαρακτηρίζει έναν τοξότη. Και πραγματικά, μια στιγμή αργότερα σήκωσε ψηλά στα χέρια του και επέδειξε το μεγαλύτερο τόξο που είχα δει ποτέ στη ζωή μου, από καλογυαλισμένο ξύλο ήμερου ελάτου και λαβή από δέρμα λιονταριού. «Το τόξο του Ηρακλέους», εξήγησε ο Φιλοκτήτης, «που δόθηκε σ' εμένα όταν εκείνος πέθανε». Στα μέρη μας το τόξο το χλευάζαν, χαρακτηρίζοντάς το κοροϊδευτικά ως το όπλο των δειλών. Όμως κανένας δεν μπορούσε να πει ένα τέτοιο πράγμα γι' αυτό το συγκεκριμένο τόξο· η δύναμη που χρειαζόταν και μόνο για να το τεντώσεις μας έκανε όλους να νιώσουμε ταπεινωμένοι.

Ο επόμενος άντρας, με τα μάτια του βαμμένα όπως μιας γυναίκας, είπε το όνομά του. «Ίδομενέας, βασιλιάς της Κρήτης». Ήταν λιπόσαρκος, και τα μακριά μαλλιά του έφταναν ως τη μέση του όταν σηκώθηκε ορθός. Αυτός πρόσφερε ένα δώρο από σπάνιο σίδηρο, έναν διπλό πέλεκυ. «Το σύμβολο του λαού μου». Οι κινήσεις του μου έφεραν στο νου τους χορευτές που άρεσαν στη μητέρα μου.

Κι έπειτα ο Μενέλαος, ο γιος του Ατρέα, που καθόταν πλάι στον ογκώδη και αδέξιο αδερφό του, τον Αγαμέμνονα, που έμοιαζε με αρκούδα. Τα μαλλιά του Μενέλαου ήταν εντυπωσιακά κόκκινα, στο χρώμα του μπρούντζου που σφυρηλατείται στη φωτιά. Το σώμα του ήταν ρωμαλέο, γεροδεμένο και μυώδες, έσφυζε από ζωτικότητα. Το δώρο που πρόσφερε ήταν ένα πολυτελές ύφασμα με όμορφα χρώματα. «Μολονότι η γυναίκα δεν χρειάζεται στολίδια», πρόσθεσε χαμογελώντας. Αυτό ήταν ένα χαριτωμένο λογύδριο. Ευχήθηκα να έβρισκα κι εγώ κάτι τόσο έξυπνο να πω. Εκεί μέσα ήμουν ο μόνος κάτω των είκοσι ετών, και δεν καταγόμεν από θεό. Ίσως ο ξανθομάλλης γιος

του Πηλέα να ήταν ισάξιος με γιο θεού, σκέφτηκα. Όμως ο πατέρας του τον είχε κρατήσει στο σπίτι.

Τόσοι άντρες, ο ένας μετά τον άλλο, και τα ονόματά τους άρχισαν να θολώνουν μέσα στο μυαλό μου. Η προσοχή μου στράφηκε στο βάθρο με τους θρόνους, όπου παρατήρησα για πρώτη φορά τις τρεις γυναίκες που ήταν καλυμμένες με πέπλα και κάθονταν πλάι στον Τυνδάρεω. Το βλέμμα μου καρφώθηκε στο λευκό ύφασμα που κάλυπτε τα πρόσωπά τους, λες και υπήρχε η περίπτωση να μπορούσα να συλλάβω φευγαλέα την εικόνα της γυναίκας που κρυβόταν από πίσω. Ο πατέρας μου ήθελε μία απ' αυτές για γυναίκα μου. Τρία ζευγάρια χέρια, όμορφα στολισμένα με βραχιόλια, αναπαύονταν ήσυχα πάνω στα γόνατά τους. Η μία από τις γυναίκες ήταν ψηλότερη απ' τις άλλες δύο. Μου φάνηκε ότι είδα μια αυθάδικη σκούρα μπούκλα να ξεφεύγει απ' το κάτω μέρος του πέπλου της. Η Ελένη έχει ανοιχτόχρωμα μαλλιά, θυμήθηκα. Ωστε, λοιπόν, αυτή δεν ήταν η Ελένη. Είχα σταματήσει να προσέχω αυτά που έλεγαν οι βασιλείς.

«Καλωσόρισες, Μενόιτιε». Η προσφώνηση του ονόματος του πατέρα μου με ξάφνιασε. Ο Τυνδάρεως κοίταζε προς το μέρος μας. «Δυπάμαι που διαπιστώνω πως η γυναίκα σου πέθανε».

«Η γυναίκα μου ζει, Τυνδάρεω. Ο γιος μου είναι αυτός που ζητάει σήμερα την κόρη σου σε γάμο». Έπεσε μια ησυχία, κι εγώ της παραδόθηκα με ανακούφιση, γιατί τα πρόσωπα που στροβιλιζόνταν αδιάκοπα παντού γύρω μου είχαν προκαλέσει ίλιγγο.

«Ο γιος σου δεν είναι ακόμη άντρας». Η φωνή του Τυνδάρεω φάνταζε απόμακρη. Δεν μπορούσα να ανιχνεύσω τίποτα μέσα της.

«Δεν χρειάζεται να είναι. Είμαι εγώ αρκετά άντρας και για τους δυο μας». Αυτό ήταν ένα είδος χωρατού που άρεσε πολύ στους λαούς μας, έδειχνε τόλμη και κομπασμό. Ωστόσο δεν γέλασε κανείς.

«Μάλιστα», είπε ο Τυνδάρεως.

Ένωσα το πέτρινο πάτωμα να μου τρυπάει τα γόνατα, εντούτοις δεν σάλεψα. Ήμουν συνηθισμένος να είμαι γονατιστός. Ποτέ πριν δεν μου είχε προσφέρει χαρά η εξάσκηση στην αίθουσα του θρόνου του πατέρα μου.

Ο πατέρας μου μίλησε ξανά, σπάζοντας τη σιγαλιά. «Άλλοι έχουν φέρει μπρούντζο και κρασί, λάδι και μαλλί. Εγώ κομίζω χρυσό, κι είναι μονάχα ένα μικρό δείγμα απ' αυτό που υπάρχει στις αποθήκες μου». Είχα πλήρη αίσθηση των χεριών μου πάνω στο πανέμορφο τάσι, να αγγίζουν τους ήρωες της ιστορίας: τον Δία να εμφανίζεται λουσμένος απ' το φως του ήλιου, την κατάπληκτη πριγκίπισσα, το σμίξιμό τους.

«Η κόρη μου κι εγώ είμαστε ευγνώμονες που μας έφερες ένα τόσο αξιοσέβαστο δώρο, όσο ασήμαντο κι αν είναι για σένα». Ένα μουρμουρητό εξαπλώθηκε από τους βασιλιάδες. Εδώ υπήρχε προσβολή, την οποία ο πατέρας μου δεν φάνηκε να αντιλήφθηκε. Το δικό μου πρόσωπο, πάντως, αναψοκοκκίνισε.

«Θα έκανα την Ελένη βασίλισσα του παλατιού μου. Διότι η γυναίκα μου, όπως καλώς γνωρίζεις, δεν είναι κατάλληλη για να διοικεί. Τα πλούτη μου υπερτερούν σε σχέση με τα πλούτη όλων αυτών εδώ των νεαρών αντρών, κι οι πράξεις μου μιλούν από μόνες τους».

«Νόμιζα πως μνηστήρας είναι ο γιος σου».

Σήκωσα το βλέμμα για να κοιτάξω την άγνωστη φωνή. Ήταν ένας άντρας που δεν είχε κληθεί ακόμα να μιλήσει. Ήταν ο τελευταίος στη σειρά, καθόταν χαλαρά πάνω στον πάγκο, και τα σγουρά μαλλιά του λαμποκοπούσαν απ' την αντανάκλαση της φωτιάς. Είχε ένα ακανόνιστο σημάδι στο πόδι του, μια βαθιά ουλή από ράμματα πάνω στη σκουροκάστανη σάρκα του, από τη φτέρνα ως το γόνατο, που σκέπαζε τους μυς

της γάμπας του και χανόταν στη σκιά κάτω απ' το χιτώνα του. Έμοιαζε να έχει γίνει από μαχαίρι, φαντάστηκε, ή κάτι τέτοιο τέλος πάντων, κάτι που να μπορούσε να σχίσει προς τα πάνω και να αφήσει μια αίσθηση γλυκού πόνου, τόσο γλυκού που να έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τη ζημιά που προφανώς έχει προκαλέσει.

Ο πατέρας μου θύμωσε. «Γιε του Λαέρτη, δεν θυμάμαι να σου απηύθυνα το λόγο».

Ο άντρας χαμογέλασε. «Κανένας δεν μου τον απηύθυνε. Τον πήρα μόνος μου. Όμως δεν χρειάζεται να σε ανησυχί η παρέμβασή μου. Δεν έχω κανένα ίδιον συμφέρον πάνω στο ζήτημα. Μιλώ ως απλός παρατηρητής». Το μάτι μου έπιασε μια ανεπαίσθητη κίνηση πάνω στο βάθρο. Μία από τις πεπλοφόρες γυναίκες είχε αναδευτεί ελαφρά.

«Τι εννοεί αυτός;» Ο πατέρας μου είχε συνοφρυωθεί. «Αν δεν βρίσκεται εδώ για την Ελένη, τότε ποιος ο λόγος; Ας πάει πίσω στα βράχια του και στα κατσίκια του».

Ο άντρας ανασήκωσε τα φρύδια του αλλά δεν είπε τίποτα.

Μα κι ο Τυνδάρεως μίλησε ήρεμα. «Αν είναι ο γιος σου αυτός που προορίζεται για μνηστήρας, όπως λες, τότε άφησέ τον να παροσιάσει τον εαυτό του».

Ακόμα κι εγώ κατάλαβα ότι είχε έρθει η σειρά μου να μιλήσω. «Είμαι ο Πάτροκλος, γιος του Μενόιτιου». Η φωνή μου ακούστηκε διαπεραστικά τσιριχτή· γρατζούνιζε αυτιά, λόγω της αχρηστίας. «Βρίσκομαι εδώ ως μνηστήρας για την Ελένη. Ο πατέρας μου είναι βασιλιάς και απόγονος βασιλέων». Δεν είχα τίποτ' άλλο να πω. Ο πατέρας μου δεν με είχε δασκαλέψει σχετικά· δεν του είχε περάσει, φαίνεται, απ' το μυαλό ότι ο Τυνδάρεως θα μου ζητούσε να μιλήσω. Σηκώθηκα και πήγα το τάσι στη στοίβα με τα δώρα, και το τοποθέτησα με προσοχή ώστε να μην γκρεμιστεί. Στράφηκα και γύρισα πίσω στον

πάγκο μου. Δεν είχα ντροπιαστεί, παθαίνοντας κανένα τρέμουλο ή σκοντάφτοντας πουθενά, και τα λόγια που είπα δεν ήταν γελοία. Παρ' όλ' αυτά, το πρόσωπό μου έκαιγε από ντροπή. Ήμουν σίγουρος για το πώς φαινόμενοι σ' εκείνους τους άντρες.

Σύντομα η παρουσίασή μου ξεχάστηκε, και ακολούθησαν άλλοι μνηστήρες. Ο άντρας που έπεσε στα γόνατα εκείνη ακριβώς τη στιγμή ήταν πελώριος, τουλάχιστον δύο κεφάλια ψηλότερος απ' τον πατέρα μου, κι επιπλέον ήταν και εύσωμος. Από πίσω του, δυο υπηρέτες κουβαλούσαν με κόπο μια τεράστια ασπίδα. Έδειχνε να πηγαίνει μαζί του σαν κομμάτι της πανοπλίας του, ξεκινούσε απ' τις φτέρνες του κι έφτανε ως το στέμμα στο κεφάλι του· δεν υπήρχε περίπτωση να μπορούσε ένας κοινός άνθρωπος να κατέχει μια τέτοια ασπίδα. Και δεν ήταν διακοσμητική: σκαψίματα και χτυπήματα πάνω της ήταν οι αδιάψευστοι μάρτυρες των μαχών που είχε γνωρίσει. Αυτός ο γίγαντας είπε πως ήταν ο Αίας, ο γιος του Τελαμώνα. Τα λόγια του ήταν λίγα και σταράτα, διατεινόμενος ότι είχε καταγωγή από τον Δία και επισημαίνοντας ότι ο θηριώδης όγκος του ήταν η απόδειξη ότι το μήλο είχε πέσει κάτω απ' τη μηλιά, εν προκειμένω απ' τον προπάππο του. Το δικό του δώρο ήταν ένα δόρυ από ευλύγιστο ξύλο με πολύ όμορφο κόψιμο. Η σφυρήλατη αιχμή του άστραψε στο φως των δαυλών.

Επιτέλους, είχε έρθει η σειρά του άντρα με το σημάδι να μιλήσει. «Δοιπόν, γιε του Λαέρτη;» Ο Τυνδάρεως άλλαξε θέση στο κάθισμά του ώστε να τον κοιτάζει καταπρόσωπο. «Τι έχει να πει ένας απλός, ανυστερόβουλος παρατηρητής πάνω στα τεκταινόμενα;»

Ο άντρας έγειρε προς τα πίσω. «Πολύ θα ήθελα να ξέρω με ποιο τρόπο σκοπεύεις να αποτρέψεις τους ηττημένους απ' το να σου κηρύξουν τον πόλεμο. Ή από το να κηρύξουν τον πόλεμο

στον τυχερό μέλλοντα σύζυγο της Ελένης. Βλέπω μισή ντουζίνα άντρες εδώ μέσα έτοιμους να φάνε ο ένας τον άλλο».

«Φαίνεσαι να το διασκεδάζεις».

Ο άντρας ανασήκωσε τους ώμους. «Η απερισκεψία των ανθρώπων είναι αυτό που με διασκεδάζει».

«Ο γιος του Λαέρτη μας χλευάζει!» Αυτός που μίλησε ήταν ο άντρας με τον θηριώδη όγκο, ο Αίας, που η σφιγμένη του γροθιά ήταν τόσο μεγάλη όσο το κεφάλι μου.

«Γιε του Τελαμώννα, ποσώς».

«Τότε τι κάνεις, Οδυσσέα; Για μια φορά πες επιτέλους αυτό που θέλεις να πεις, καθαρά και ξάστερα». Η φωνή του Τυνδάρεω ήταν στ' αλήθεια τραχιά.

Ο Οδυσσέας ανασήκωσε ξανά τους ώμους του. «Ήταν επικίνδυνο όλο αυτό, παρά τους θησαυρούς και την τιμή που αποκόμισες. Ο καθένας απ' όλους αυτούς εδώ τους άντρες είναι αξιόλογος και το ξέρει. Δεν γίνεται να τους ξεφορτωθείς τόσο εύκολα».

«Όλα αυτά μου τα έχεις πει και κατ' ιδίαν».

Δίπλα μου ο πατέρας μου σφίχτηκε. *Συνωμοσία*. Δεν ήταν ο μόνος μέσα σ' εκείνη την αίθουσα που φαινόταν να έχει θυμώσει.

«Ορθώς λέγεις. Όμως τώρα σου προσφέρω μια λύση». Σήκωσε ψηλά και επέδειξε τα χέρια του, αδειανά. «Δεν έχω φέρει κανένα δώρο και δεν ζητώ να παντρευτώ την Ελένη. Είμαι βασιλιάς, όπως είπαν, σε βράχια και σε κατσίκια. Εις ανταπόδωσιν για τη λύση που σου προσφέρω, ζητώ από εσένα το έπαθλο που σου έχω ήδη κατονομάσει».

«Δώσε μου εσύ τη λύση που λες και θα το έχεις». Να την πάλι, εκείνη η αμυδρή κίνηση πάνω στο βάθρο. Το χέρι μιας απ' τις γυναίκες συσπάστηκε νευρικά κι ακούμπησε πάνω στο φόρεμα της πλαϊνής της.

«Ορίστε, λοιπόν, ιδού. Έχω την πεποίθηση ότι θα έπρεπε να αφήσουμε την ίδια την Ελένη να διαλέξει». Ο Οδυσσεάς έκανε μια παύση, ίσα για να αφήσει χώρο να ακουστούν τα σιγανά μουρμουρητά των αντρών, που δεν πίστευαν στ' αυτιά τους γι' αυτό που μόλις άκουσαν· αφού οι γυναίκες δεν είχαν ούτε γνώμη ούτε λόγο πάνω σε τέτοια πράγματα. «Μετά κανείς δεν θα μπορεί να σε κατηγορήσει. Όμως κι εκείνη θα πρέπει να διαλέξει τώρα, αυτή ακριβώς τη στιγμή, έτσι ώστε να μην μπορεί να πει κανείς ότι τη δασκάλεψες ή της έδωσες οδηγίες. Και...» Σήκωσε ψηλά το δάχτυλό του. «Πριν διαλέξει, κάθε άντρας εδώ μέσα θα πρέπει να δώσει έναν όρκο: να σεβαστεί την απόφαση της Ελένης και να σταθεί στο πλευρό του συζύγου της ενάντια σε όλους εκείνους που θα ήθελαν να του την πάρουν».

Μπορούσα να νιώσω τη δυσφορία μέσα στην αίθουσα. Όρκο; Και πόσο μάλλον πάνω σ' ένα τέτοιο ζήτημα, που παρεξέκλινε τόσο πολύ από τα ειωθότα, όπως ήταν το να διαλέξει μια γυναίκα το σύζυγό της. Οι άντρες ήταν δύσπιστοι.

«Πολύ καλά». Ο Τυνδάρεως, με ένα ύφος ανεξιχνίαστο, στράφηκε προς τις πεπλοφόρες γυναίκες. «Ελένη, δέχεσαι αυτή την πρόταση;»

Η φωνή της, σιγανή και γλυκιά, έφτασε σε κάθε γωνιά της αίθουσας. «Τη δέχομαι». Μόνο αυτό είπε, όμως εγώ ένιωσα το ρίγος που κυρίευσε τους άντρες γύρω μου. Παρόλο που ήμουν παιδί, το ένιωσα, και θαύμασα την ικανότητα αυτής της γυναίκας που, αν και καλυμμένη με πέπλο, μπορούσε να ηλεκτρίσει μια ολόκληρη αίθουσα. Η επιδερμίδα της, θυμηθήκαμε ξαφνικά, φημολογείτο πως ήταν χρυσαφένια, τα μάτια της σκούρα κι αστραποβόλα όπως ο γυαλιστερός οψιδιανός, αυτός που για να τον αποκτήσουμε τον ανταλλάσαμε με ελιές. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή, η γυναίκα άξιζε όλα τα δώρα που ήταν

στοιβαγμένα καταμεσής της αίθουσας, κι ακόμα παραπάνω. Και τη ζωή μας άξιζε να δώσουμε γι' αυτή.

Ο Τυνδάρεως ένευσε καταφατικά. «Εν τοιαύτη περιπτώσει, διατάζω πως έτσι θα γίνει. Όλοι όσοι επιθυμούν να ορκιστούν, θα ορκιστούν τώρα».

Άκουσα κάτι ψιθύρους, μερικές μισοθυμωμένες φωνές. Όμως δεν έφυγε κανείς. Η φωνή της Ελένης και το πέπλο που αναδευόταν απαλά μπροστά στο στόμα της, στο ρυθμό της ανάσας της, μας κρατούσε όλους αιχμάλωτους.

Ένας ιερέας, που κλήθηκε να σπεύσει τάχιστα, οδήγησε μια λευκή γίδα στο βωμό της θυσίας. Εδώ, στον εσωτερικό χώρο, η γίδα ήταν πολύ καλύτερη επιλογή από έναν ταύρο, το αίμα του οποίου θα πιτσίλιζε το πέτρινο πάτωμα με τρόπο εντελώς ανθυγιεινό. Το ζώο σφαγιάστηκε εύκολα, κι ο άνθρωπος ανακάτεψε το σκούρο αίμα με τη στάχτη των κυπαρισσιών που καίγονταν στη φωτιά. Το τάσι σύριξε, παράγοντας έναν ήχο που φάνηκε δυνατός μέσα στη σιγαλιά της αίθουσας.

«Εσύ πρώτος», είπε ο Τυνδάρεως, δείχνοντας τον Οδυσσέα. Ακόμα κι ένα εννιάχρονο αγόρι, όπως εγώ, μπορούσε να αντιληφθεί πόσο πρόπον ήταν αυτό. Ήδη ο Οδυσσέας είχε αποδειχτεί υπερβολικά έξυπνος. Θυμόμασταν όσα μας ένωναν, όσο ευάλωτος κι αν ήταν αυτός ο δεσμός, μόνο όταν δεν θυμόμασταν ότι κάποιος ανάμεσά μας ήταν πιο ισχυρός από κάποιον άλλο. Απ' άκρου εις άκρον μέσα στην αίθουσα διέκρινα στους βασιλιάδες υπομειδιάματα και ικανοποίηση· δεν θα του άφηναν πιθανότητες να μην πέσει μέσα στην παγίδα που ο ίδιος είχε στήσει.

Το στόμα του Οδυσσέα στράβωσε σε ένα μισό χαμόγελο. «Φυσικά. Με μεγάλη μου χαρά». Ωστόσο εγώ ήμουν σχεδόν βέβαιος ότι η χαρά του δεν ήταν και τόσο μεγάλη. Κατά τη διάρκεια της θυσίας τον είχα δει να γλιστράει αργά προς τα

πίσω, στα σκοτάδια, λες και υπήρχε περίπτωση να ξεχνούσε κανείς την παρουσία του. Τώρα σηκώθηκε και προχώρησε προς το βωμό.

«Δοιπόν, Ελένη», ο Οδυσσέας έκανε μια παύση, με το χέρι του μισοαπλωμένο προς τη μεριά του ιερέα, «να θυμάσαι ότι ορκίζομαι μονάχα εις ένδειξιν αλληλεγγύης, όχι ως μνηστήρας. Δεν θα συγχωρούσες ποτέ τον εαυτό σου, αν είχες κατά νου να διαλέξεις εμένα». Οι αστειέσμοί του προκάλεσαν σκόρπια γέλια, εδώ κι εκεί. Όλοι μας ξέραμε πως ήταν μάλλον απίθανο μια γυναίκα τόσο λαμπερή όσο η Ελένη να διάλεγε για άντρα της το βασιλιά της άγονης και στέρφας Ιθάκης.

Τον ένα μετά τον άλλο, ο ιερέας μάς κάλεσε να πάμε στην εστία, σημαδεύοντας τους καρπούς των χεριών μας με αίμα και στάχτη, σημάδι που μας δέσμευε σαν αλυσίδα. Απήγγειλα τα λόγια του όρκου μετά από τον ιερέα και σήκωσα το χέρι μου για να το δουν όλοι.

Όταν και ο τελευταίος άντρας επέστρεψε στη θέση του, ο Τυνδάρεως σηκώθηκε. «Διάλεξε τώρα, κόρη μου».

«Τον Μενέλαο». Το είπε απερίφραστα, χωρίς δεύτερη σκέψη, πράγμα που μας αιφνιδίασε όλους. Εμείς περιμέναμε ότι θα υπήρχε αβεβαιότητα, αναποφασιστικότητα. Στράφηκα προς τον κοκκινομάλλη άντρα, ο οποίος όρθωσε το ανάστημά του, με ένα πλατύ χαμόγελο χαραγμένο στο πρόσωπό του. Πασίχαρος, έδωσε ένα χτύπημα στην πλάτη του σιωπηλού αδερφού του. Παντού τριγύρω επικράτησε θυμός, απογοήτευση, ακόμα και θλίψη. Όμως κανένας δεν κίνησε να πιάσει το σπαθί του· το αίμα του όρκου είχε πήξει για τα καλά πάνω στους καρπούς των χεριών μας.

«Γένοιτο», είπε ο Τυνδάρεως και σηκώθηκε κι αυτός. «Με χαρά καλωσορίζω έναν δεύτερο γιο του Ατρέα στην οικογένειά μου. Θα πάρεις την Ελένη μου για γυναίκα σου, όπως ακριβώς

κάποτε κι ο αξιοσέβαστος αδερφός σου μου ζήτησε την Κλυταιμνήστρα μου». Έκανε ένα νεύμα προς την ψηλότερη απ' τις γυναίκες, λες και θα το έβλεπε και θα σηκωνόταν απ' τη θέση της. Μα εκείνη δεν σάλεψε. Ίσως δεν είχε καν ακούσει.

«Και με το τρίτο κορίτσι τι θα γίνει;» Αυτή τη δυνατή φωνή την έβγαλε ένας άντρας ο οποίος, εν συγκρίσει με τον γιγάντιο Αίαντα, έμοιαζε τόσοσ δα. «Την ανιψιά σου. Μπορώ να την πάρω εγώ;»

Οι άντρες ξέσπασαν σε γέλια, χαρούμενοι που ξαλάφρωσε κάπως η ένταση.

«Άργησες πολύ, Τεύκρε», ακούστηκε η φωνή του Οδυσσέα πάνω απ' την οχλαγωγιά. «Αυτή την έχουν τάξει σ' εμένα».

Δεν είχα τη δυνατότητα να ακούσω άλλα. Το χέρι του πατέρα μου με γράπωσε απ' τον ώμο, τραβώντας με οργισμένα από τον πάγκο. «Δεν έχουμε καμιά άλλη δουλειά εδώ». Την ίδια κιόλας νύχτα φύγαμε για να γυρίσουμε στην πατρίδα μας, κι εγώ ξανανέβηκα στο γάιδαρό μου γεμάτος απογοήτευση: δεν είχα καν την ευκαιρία να δω, έστω φευγαλέα, το θρυλικό πρόσωπο της Ελένης.

Ο πατέρας μου δεν αναφέρθηκε ποτέ ξανά σ' αυτό το ταξίδι, κι απ' την ώρα που φτάσαμε στην πατρίδα τα όσα είχα ζήσει άρχισαν να στρεβλώνονται παράξενα μέσα στο μυαλό μου. Το αίμα κι ο όρκος, η αίθουσα η γεμάτη από βασιλιάδες: όλα έμοιαζαν μακρινά και ξεθωριασμένα, λες και ξεπηδούσαν μέσα από ένα ποίημα που σκάρωσε κάποιος ποιητής, παρά σαν κάτι που το είχα ζήσει στ' αλήθεια. Είχα όντως γονατίσει εκεί, μπροστά τους; Κι ο όρκος που είχα δώσει; Φάνταζε παράλογο ακόμα και να το σκέφτομαι, γελοίο κι απίθανο, όπως ακριβώς κι ένα όνειρο που το βλέπεις ξυπνητός.